

Sprogvurdering i dagtilbud

MALENE SLOTT, LEKTOR OG PH.D.
VED UCL ERHVERVSAKADEMI OG
PROFESSIONSHØJSKOLE OG TORKIL
ØSTERBYE, LEKTOR OG PH.D. VED VIA
UNIVERSITY COLLEGE

I denne artikel præsenterer vi resultaterne af en række interviews med pædagoger og sprogvejledere om deres arbejde med sprogvurderinger. Interviewene giver et indblik i brugen af forskellige sprogvurderingsmaterialer anno 2019 og i de refleksioner, som pædagoger og sprogvejledere gør sig i forbindelse med både sprogvurderingen og den efterfølgende indsats.

Siden indførelse af sprogvurdering i dagtilbud i 2007 har der været fokus på kvaliteten af de anvendte sprogvurderingsredskaber. "Kvalitet" vedrører flere aspekter af et sprogvurderingsmateriale. Det knytter sig dels til materialets design og dels til anvendelsen af materialet. Selve materialet skal fx være designet, så det kan identificere børn i sproglige vanskeligheder, men samtidig skal materialet også kunne identificere børn, der ikke er i sproglige vanskeligheder (Slott, 2009). Det skal også være anvendeligt i en dansk pædagogisk kontekst, så udbyttet kan stå mål med indsatsen. Igangsættelse af en sprogvurdering koster ressourcer i form af tid og engagement fra både børn, forældre og pædagoger; ressourcer, som ellers kunne bruges på andet pædagogisk arbejde. Det er sidstnævnte kvalitetsindikatorer, der er omdrejningspunkt for nærværende artikel.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) publicerede i 2017 en oversigt over sprogvurderingsredskaber i dagtilbud, der indeholder en gennemgang af seks materials kvalitets, baseret på den dokumentation, som udviklerne har offentliggjort (Danmarks Evalueringsinstitut, 2017). Oversigten kan derfor beskrives som en kvalitetsopgørelse af følgende

seks materialer: *Sprogvurdering af børn i treårsalderen, inden skolestart og i børnehaveklassen (Version 2010)*, *Sprogvurdering 3-6 år (Version 2017)*, *TRAS*, *PUB Sprog*, *CDI-Sprogvurdering* og *Sprogets Milepæle*. Materialerne består af både test – og observationsmaterialer, og de er udvalgt via søgning og konsultation af eksperter og interessenter.

I forbindelse med udarbejdelsen af denne artikel har vi taget udgangspunkt i EVA's oversigt med henblik på at undersøge anvendelsen af materialerne.

Kvalitative data

EVA's oversigt er baseret på kvantitative data. Anvendelsesaspektet kræver kvalitative data, hvorfor vi i forbindelse med udarbejdelsen af denne artikel har vi været i kontakt med syv daginstitutioner i syv forskellige kommuner på tværs af landet.

Vi har i hvert dagtilbud interviewet den pædagog/sprogvejleder, som havde mest at gøre med sprogvurdering af børnene. Hvert interview bestod af ni spørgsmål og tre underspørgsmål, jf. Tabel 1.

Alle data er efterfølgende bearbejdet via meningskondensering, og vi vil præsentere resultaterne på baggrund af udvalgte tematikker. Vi har imidlertid ikke kendskab til kommuner og/eller sprogvejledere, der systematisk anvender to ud af guidens seks sprogvurderingsredskaber, hvorfor de inddragne praksisperspektiver vedrører følgende fire sprogvurderingsmaterialer: *Sprogvurdering af børn i*

1. Hvilket materiale bruger I til at vurdere børns sprog?
2. Hvor lang tid bruger I på en sprogvurdering pr. barn? Anslået tid:
3. Har [det anvendte materiale] nogle fordele, du vil fremhæve?
4. Har [det anvendte materiale] nogle ulemper/udfordringer, du vil fremhæve?
5. Vurderer du, at brugen af sprogvurderingsmaterialet øger den pædagogiske kvalitet?
6. Bruger I resultatet af sprogvurderingen? Hvis ja, hvordan? Og hvor systematisk anvendes resultaterne?
7. Skaber ledelsen rum til sprogvurdering?
8. Bliver forældre inddraget i sprogvurderingen? Hvis ja, hvordan?
9. Hvilket materiale ville du selv vælge, hvis du havde metodefrihed?

Tabel 1. Interviewspørgsmål

treårsalderen, inden skolestart og i børnehaveklassen (2010), *Sprogvurdering 3-6* (2017), TRAS og PUB Sprog.

Vi ønsker at understrege, at resultatet af de i alt syv interviews ikke er generaliserbart grundet undersøgelsens omfang. De fremskrevne fund, der fremlægges nedenfor, giver således udelukkende et blik ind i en udvalgt del af praksis anno 2019. Alle citater i artiklen stammer fra telefoninterviews udført januar 2019.

Økonomi og sprogvurdering

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at sikre, at der bliver foretaget sprogvurderinger af de børn, som pædagoger og/eller forældre er bekymrede for (Dagtilbudsloven, § 11). Det er derfor også på kommunalt niveau, at det besluttet, hvilket sprogvurderingsmateriale der skal anvendes i den enkelte kommune.

I de indsamlede interviews peges der på *Sprogvurdering 3-6* som det hyppigst anvendte materiale. Det er da også det nyeste sprogvurderingsmateriale, som Børne- og Socialministeriet har fået udviklet, og det beskrives i vejledningen, at: "*Sprogvurdering 3-6 er en faglig opdatering af*

sprogvurderingsmaterialet 'Sprogvurdering af børn i treårsalderen, inden skolestart og i børnehaveklassen'" (Socialstyrelsen, 2019). Det fremgår fx af vejledningen til *Sprogvurdering 3-6*, at der er fjernet nogle deltest fra det tidligere materiale, fordi der dels var problemer med scoringen, dels var de for svære at administrere pålideligt (Børne- og Socialministeriet, 2017, s. 66). Man kan derfor antage, at "det gamle" sprogvurderingsmateriale vil blive udfaset til fordel for det nye materiale med den højeste kvalitet (se også Danmarks Evalueringsinstitut, 2017, s. 161).

I 2019 er [der] børn, der bliver sprogvurderet med "gammelt materiale", fordi det er for dyrt at anvende et nyt, opdateret materiale.

Sprogvurdering af børn i treårsalderen, inden skolestart og i børnehaveklassen bruges imidlertid stadigvæk. Det skyldes, at Socialstyrelsen drifter en it-understøttelse af materialet, der stilles gratis til rådighed for landets kommuner, hvorimod "*Sprogvurdering 3-6 kræver it-understøttelse, købt af privat aktør*" (Socialstyrelsen, 2019). Materialet kan ikke anvendes uden en it-understøttelse, hvorfor kommunerne nødvendigvis må betale for it-understøttelsen. I praksis er det ikke alle kommuner, der vælger at bruge ressourcer på det, hvilket er tilfældet i én af de kontaktede kommuner. Til det siger en sprogvejleder: "*Hvis jeg selv kunne vælge sprogvurderingsmateriale, så ville jeg vælge den nye, Sprogvurdering 3-6. Der er sket meget i de sidste syv år, og jeg føler, at vi sidder tilbage med 'det gamle'. Det ville være dejligt simpelthen bare at kunne bruge det nyeste*". Sprogvejlederen peger dermed på en konkret problematik for pædagoger, børn og familier, når der i 2019 er børn, der bliver sprogvurderet med "gammelt materiale", fordi det er for dyrt at anvende et nyt, opdateret materiale.

Sprogvurdering for alle eller for de sprogligt udfordrede?

De sprogvejledere, der anvender *Sprogvurdering 3-6*, er generelt glade for materialet, omend det opleves som svært for børnene. En sprogvejleder

siger, at “3-6 års-materialet er fint. Men det er for svært, der er for mange, der ikke kan”, mens en anden påpeger, at “der er udfordringer i testen”. Oplevelser som disse har medført, at Børne- og Socialministeriet har udsendt supplerende information om *Sprogvurdering 3-6*, hvori det fremhæves, at “*Sprogvurdering 3-6* er [...] udviklet til at skulle vurdere alle børns sprogudvikling og ikke kun de børn, som vurderes at have sproglige udfordringer” (Børne- og Socialministeriet, 2018).

Vores interviewpersoner [...] oplever det som utilstrækkeligt kun at anvende ét sprogvurderingsmateriale, uanset hvilket sprogvurderingsmateriale der anvendes i forvejen.

En vurdering med *Sprogvurdering 3-6* resulterer således i, at selv de dygtigste børn skal kunne vise, hvor dygtige de er, hvorfor materialet virker meget svært for de børn, som pædagoger og/eller forældre er bekymrede for. Vores interview peger samtidig på kommunale forskelle i forhold til, om alle børn sprogvurderes, eller om lovgivningen følges, så der “*gennemføres en sprogvurdering af børn i alderen omkring 3 år, der er optaget i et dagtilbud, hvis der er sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, der giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering*” (Dagtilbudsloven § 11). Det har den konsekvens, at pædagoger, der udelukkende har erfaring med at sprogvurdere udvalgte børn, typisk vil opleve, at *Sprogvurdering 3-6* er meget svært for børnene, og det opleves derfor som modstridende, at lovgivningen tilsiger sprogvurdering af udvalgte børn, mens det ministerielle materiale er metodisk udviklet til “*at vurdere alle børns sprog med henblik på at etablere og tilrettelægge et pædagogisk læringsmiljø, som styrker alle børns sproglige udvikling, herunder tilrettelægge en særlig indsats for de børn, der har behov for sprogstimulering*” (Børne- og Socialministeriet, 2018, vores markeringer). Disse modsatrettede krav kan også være årsag til, at vores interviewpersoner giver udtryk for, at de, hvis det var muligt for dem selv at vælge sprogvurderingsmateriale, oplever det som util-

strækkeligt kun at anvende ét sprogvurderingsmateriale, uanset hvilket sprogvurderingsmateriale der anvendes i forvejen.

En sprogvejleder, der anvender *Sprogvurdering 3-6* på alle børn i sit dagtilbud, udtaler: “*Jeg ville bruge flere materialer, så hvis jeg selv kan vælge, ville jeg fortsætte som nu og så kombinere med et andet materiale*”. En anden sprogvejleder, der anvender *PUB Sprog* på alle børn i sit dagtilbud, siger: “*Jeg tror faktisk, at 'Kompetencehjulet' (= 'PUB Sprog') har sine fordele i hverdagen, men det kan ikke stå alene. Det er mere et supplement, for når vi tvivler på, om der skal en særlig eller fokuseret indsats til, så kan jeg godt have brug for et andet materiale*”. Det er værd at bemærke, at *Sprogvurdering 3-6* er et test- og observationsmateriale, mens *PUB Sprog* udelukkende er et observationsmateriale. Det er altså ikke forskelle i de enkelte sprogvurderingsmaterialer, der ser ud til at være årsag til behovet for at anvende flere materialer. Til gengæld giver vores interviewpersoner, der sprogvurderer toårige børn med *TRAS*, ikke udtryk for at mangle andre, supplerende materialer: “*Hvis jeg selv kunne vælge, så ville jeg stadig vælge TRAS, når det handler om denne aldersgruppe*”.

En første delkonklusion på selve anvendelsen og vurderingen af sprogvurderingsmaterialerne peger derfor på, at sprogvejlederne gerne vil have de nyeste og de mest veldokumenterede sprogvurderingsmaterialer til rådighed. Samtidig oplever sprogvejlederne et dilemma ved at anvende et materiale til treårige børn, som både skal kunne udpege børn, der er i sproglige vanskeligheder, og samtidig kunne generere en sproglig profil for alle treårige børn. Sprogvejlederne peger selv på, at en løsning kan være at bruge flere forskellige materialer, selvom det kræver flere ressourcer: “*Det bliver pludselig anderledes med ressourcer m.v. Men to materialer med forskellige sprogsyn/udgangspunkter kunne være fint*”. Vi finder ikke dette behov ved sprogvurdering af toårige børn p.t., men det bliver interessant at følge, om det ændrer sig ved brug af nyt sprogvurderingsmateriale til toårige i de kommuner, der på baggrund af ny lovgivning vælger at fremrykke sprogvurderingsalderen til to år (Socialstyrelsen, 2019).

Øger en sprogvurdering den pædagogiske kvalitet?

Det er ikke kun selve sprogvurderingen, der er fastlagt i dagtilbudsloven. Der stilles også krav om efterfølgende sprogstimulering: *“Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at der gives sprogstimulering til børn, som på baggrund af en sprogvurdering efter stk. 1, 2 og 4 vurderes at have behov for sprogunderstøttende aktiviteter”* (Dagtilbudsloven § 11 stk. 7). Samtidig beskriver loven, at forældrene skal inddrages og vejledes i, hvordan de selv kan understøtte deres barns sproglige udvikling (Dagtilbudsloven § 11 stk. 10).

Det beskrives dermed ikke i loven, hvordan man efterfølgende skal give sprogstimulering.

Det beskrives dermed ikke i loven, hvordan man efterfølgende skal give sprogstimulering. Det betyder i praksis, at Bent og Bente på tre år kan få to vidt forskellige sprogstimuleringsindsatser alt afhængig af, om de går på Solsikken eller Blåmejse, på trods af at de bor i samme kommune og måske endda går i samme dagtilbud. Det er naturligvis vigtigt at lade sprogstimuleringen være op til det uddannede personale, men med manglende retningslinjer på området risikerer man, at børn møder sprogstimulering af forskellig kvalitet og mængde.

Vores interviews afspejler denne virkelighed. I flere dagtilbud er det op til én pædagog at sprogvurdere samtlige børn. Det betyder, at en enkelt person har ansvaret for sprogvurdering, tolkning og igangsættelse af relevante sprogindsatser for alle børn i dagtilbuddet. Samtidig ser vi vidt forskellig praksis i forhold til brug af resultaterne: Nogle dagtilbud har velbeskrevne handlingsgange, andre synes at holde fingeren op i luften for at mærke, hvad der kunne være brug for. I forhold til forældreinddragelse ses samme mønster: Nogle dagtilbud vælger aktivt at informere forældrene før sprogvurderingen og bruger resultaterne som led i et opfølgingsmøde, evt. med udarbejdelse af handleplan på baggrund af resultaterne. Andre dagtilbud har ikke en fast procedure, og som en pædagog siger om inddragelse af forældrene: *“Det er ikke altid, man lige når at snakke med dem”*.

Men hvad er kvalitet i dagtilbud? I vores optik dækker kvalitet over både dygtig ledelse, gode sociale relationer med børnene og et stærkt forældresamarbejde. Flere studier har fundet frem til stort set de samme kernemarkører for pædagogisk kvalitet (se fx Christoffersen, Højen-Sørensen, & Laugesen, 2014; Ringsmose, 2015). Kernemarkørerne dækker således over en række strukturelle og processuelle forhold. Strukturelle forhold dækker over de rammer, personalet arbejder under, fx fysiske rammer, og hvor veluddannet personalet er, samt normering. Processuelle forhold dækker over fx den konkrete kvalitet i interaktionen mellem pædagogen og barnet, samt hvor stærk forældreinvolveringen er i forhold til dialoger om aktiviteter og barnets udvikling (Asmussen & Ottesen, 2019).

Adspurgt, hvorvidt brugen af sprogvurderingsmateriale øger den pædagogiske kvalitet, svarer en pædagog i vores undersøgelse meget rammende: *“Ja, hvis de bliver brugt til noget”*. I den forbindelse svarer flertallet af pædagogerne, at sprogvurderingerne giver viden og data, og at et vurderingsmateriale således kan give viden i stedet for synsninger.

En anden delkonklusion på indsats efter en sprogvurdering må således være, at uden retningslinjer for indholdet og kvaliteten af sprogstimuleringen samt for inddragelsen af forældrene, kan sprogvurderingen i værste tilfælde vise sig at være nyttesløs.

Men ét er den pædagogiske kvalitet, noget andet er tiden, der bruges på at sprogvurdere i hverdagen. I vores interviews finder vi stor variation fra dagtilbud til dagtilbud i forhold til tidsforbrug, alt afhængig af materialevalg, brug af resultater og grad af inddragelse af forældre: I nogle dagtilbud, der blot udfører testen og ikke efterfølgende anvender resultaterne systematisk, bruges omkring 30 min. I andre dagtilbud, hvor forældrene inddrages både før og efter sprogvurderingen, og hvor pædagogen tilrettelægger konkret sprogstimulering med kolleger, bruges omkring 1,5 time.

Opsummerende peger resultaterne på, at sprogvurderingerne bruges meget forskelligt, ligesom forældre ikke inddrages systematisk, på trods af at lovgivningen tilsiger det modsatte. Endelig kan vi på baggrund af denne lille undersøgelse konkludere, at tidsforbruget fra dagtilbud til dagtilbud er

meget varierende, og at der findes dagtilbud, som nøjes med at gennemføre sprogvurdering uden at bruge resultatet til efterfølgende sprogstimulering.

Der findes dagtilbud, som nøjes med at gennemføre sprogvurdering uden at bruge resultatet til efterfølgende sprogstimulering.

Afrunding

Vi har med denne artikel ønsket at give et blik ind i sprogvurderingspraksis anno 2019. På baggrund af vores syv interviews har vi belyst en række dilemmaer og praksisser, som følger brugen af forskellige sprogvurderingsmaterialer i en pædagogisk hverdag. Som pædagog skal man således være omstillingsparat ved fx jobskifte, da der anvendes forskellige materialer til sprogvurdering fra kommune til kommune alt afhængig af politiske beslutninger og økonomisk formåen.

Dagtilbudsloven tilsiger, at det pædagogiske personale i dagtilbud skal sprogvurdere et barn, hvis der er særlige forhold, der giver en formodning om, at barnet har brug for sprogstimulering. Der er imidlertid metodefrihed, dvs. at kommunalbestyrelser frit kan vælge, hvilket materiale der skal anvendes i de enkelte kommuner. Vores undersøgelse peger på, at de enkelte materialer ifølge det uddannede personale sjældent kan stå alene. Dette er et fokuspunkt, man som leder eller politisk/økonomisk ansvarlig må tage til efterretning. Denne pointe understøttes af EVA's oversigt, som påviser, hvordan de omtalte materialer netop giver forskellige indblik i barnets sproglige formåen (Danmarks Evalueringsinstitut, 2017; Danmarks Evalueringsinstitut, 2018).

Dagtilbudsloven rammesætter en vurdering af børns sprog, men det er op til det pædagogiske personale at følge op på resultatet af sprogvurderingen med en sprogstimulering, som afspejler resultatet af den pågældende sprogvurdering og barnets ståsted. Det er derfor af stor betydning, at man i hvert enkelt dagtilbud og i

hver enkelt kommune er afklaret med, HVAD og HVORDAN man ønsker det pædagogiske personale skal agere efter sprogvurderingen. Vi kan på baggrund af vores undersøgelse konkludere, at sprogvurdering øger den pædagogiske kvalitet, når den bliver brugt til noget. De dagtilbud, som har nedskreven procedure for sprogvurdering, opfølgning, indsats og forældreinddragelse, står derfor sandsynligvis med et væsentligt større udbytte end de dagtilbud, som ikke arbejder efter samme systematik.

Referencer

Asmussen, D. B., & Ottesen, C. (red.) (2019). *Tidlig indsats i dagtilbud – Perspektiver på Heckman-kurven*. Frederikshavn: Dafolo.

Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge (dagtilbudsloven) (2018), afsnit II, kapitel 2, § 11. Lokaliseret 13. februar 2019 på: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202833#id05d0e9bf-cd08-480e-ace5-9dc4a9d9d5c1>

Børne- og Socialministeriet (2018). *Information vedrørende sprogvurderingsmaterialet 'Sprogvurdering 3-6'*. Sagsnr. 2017-5545, Dato 15-10-2018. Lokaliseret 19. januar 2019 på: <https://socialministeriet.dk/media/19260/information-vedroerende-sprogvurdering-3-6.pdf>

Børne- og Socialministeriet (2017). *Vejledning til Sprogvurdering 3-6*. Lokaliseret 10. januar 2019 på: www.results.dk (kræver log-in).

Christoffersen, M. N., Højen-Sørensen, A.-K., & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutionens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt*. København: SFI, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Danmarks Evalueringsinstitut (2017). *Måling af børns sproglige kompetencer og udvikling i dagtilbud*. Lokaliseret 13. februar 2019 på: <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/maaling-boerns-sproglige-kompetencer-udvikling-dagtilbud-guide>

Danmarks Evalueringsinstitut (2018). *Måleredskaber i dagtilbud. Håndbog i vurdering og udvælgelse af måleredskaber*. Lokaliseret 13. februar 2019 på: <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/maaleredskaber-dagtilbud>

Jensen, V. B. (2009). Sprogvurderinger; Test er ikke hele svaret. *Børn & Unge*, 21. Lokaliseret 14. januar 2019 på: <http://www.boernogunge.dk/internet/boernogunge.nsf/0/60B2C8807EB-73B58C125760F00312790>

Ringsmose, C. (2015). Læring og læringsmiljøer i daginstitutioner. I: Cecchin, D. (red.), *Barndoms-pædagogik i dagtilbud*. København: Akademisk Forlag.

Socialstyrelsen (2019). *Sprogvurdering af børn i og uden for dagtilbud*. Lokaliseret 16. januar 2019 på: <https://socialstyrelsen.dk/boern/dagtilbud/sprogvurdering>

Slott, M. (2009). Logopædisk vurdering af børns sprog. I: Bleses, D., & Højen, A. (red.), *Når børn lærer sprog* (s. 233-259). Odense: Syddansk Universitetsforlag.